

παρατηρήσεις, αίτινες θα ὡσι τὸ τέρμα τῆς μακρᾶς μου ταύτης ἀφηγήσεως.

Καὶ ἐν πρώτοις νομίζω, ὅτι πρὶν ἐρωτήσωμεν τοὺς καταθέτοντας αὐτὰ ἐν τοῖς τάφοις, καὶ ἰδίως πρὶν τοὺς ἐξαναγκάσωμεν νὰ ἐπιληθῶσι, πρέπει νὰ ἐρευνηθῶμεν τοὺς κατεργαζομένους αὐτὰ, τοὺς δημιουργοὺς αὐτῶν, τοὺς δίδοντας τὴν ζωὴν, τὸ μείδιμα, τὴν χάριν, τοὺς τεχνίτας ἐκεῖνους, τοὺς ὑποίους τότε ἀπεκάλουτο κοροπλάσταις, ἢτοι ἐκτυπώτας πλαγγόνων.

Ἦσαν ἀληθῶς ἀριστοτέχναι τινές ἐκ τῶν Ταναγραίων, τῶν ὁποίων ὅμως δὲν διεσώθησαν τὰ ὀνόματα, τὰ δὲ εὐθραυστα ἐξ ὀπτιῆς γῆς ἀγαλματιδία τῶν, ἀτινα ἐπόλουν ἀναμφιδόλως εἰς τὰ πενιχρὰ ἐργαστήρια τῶν τῆς ἀγορᾶς, ὡς οἱ κοροπλάσται τῶν Ἀθηναίων, σήμερον συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν λεπτοτάτων ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Οἱ τεχνίται οὗτοι ἐξεργάζοντο παντοῖα ἀντικείμενα. Ἀρκεῖ, ἵνα πισθῇ τις περὶ τούτου, νὰ φυλλομετρήσῃ τὸ ἐράνισμα τοῦ Κυρίου Ἐβελί. Θεοὶ καὶ θεαῖναι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γυναῖκες ἐν ἀστυκῇ περιβολῇ, ἄλλαι ἐν στολῇ περιπάτου, κοράσια παίζοντα τοὺς ἀστραγάλους, ἡθοιοῖσι, σκηναὶ κωμικαί, ἀπάντες οἱ τύποι ἀντιπροσωπεύονται ἐν τῇ στοᾷ τοῦ κοροπλάστου. Ὑπάρχουσι κοράσια παίζοντα τὴν σφαῖραν, ἐξ ὧν ἡ ἠττηθεῖσα φέρει τὴν σύντροφόν της ἐπὶ τῶν ὤμων. Εἶνε τὸ παιγνίδιον ἐρεδρισμὸς ἢ ἱππᾶς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ παῖδες ἱππευον κυριολεκτικῶς, ἐνῶ ἡ νεαρὰ κοράσις ἱππεύει πλαγίως, κρατουμένη ἐκ τοῦ γόνατος, διότι ἡ αἰδημοσύνη τῇ ἐμπόδιζεν ἄλλην θέσιν. Ἴδου ἀρτοποιὸς καθήμενος πρὸ τοῦ κλιβάνου του, καὶ ἐνασχολούμενος εἰς τὸ ψήσιμον τῶν ζυμαρικῶν του· ἀλλαχοῦ κούρευς προσκλίνων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πελάτου του. Ἐντεῦθεν φαίνεται ὅτι ὁ κοροπλάστης ἦτο καθ' ὀλοκληρίαν ἐλευθερὸς ἐν τῇ ἀσκῆσει τοῦ ἔργου του, δυνάμενος παρὰ πάντα ἄλλον νὰ ἀκολουθῇ τῆς φαντασίας του τὰς ἰδιοπροτίας. «Τὸ ἐξ ὀπτιῆς γῆς εἰδωλίον, λέγει ὁ Μαρθᾶ, δὲν εἶνε ὡς τὸ ἀγάλμα τοῦ Φειδίου ἢ τοῦ Πραξιτέλους, ἔργον πρωτότυπον, παρουσιάζον ἐν ἁρμονικῶν σύνολον, τοῦ ὁποίου πᾶσα λεπτομέρεια οὐχὶ μόνον δὲν εἶνε ἀδιάφορος, ἀλλὰ συντείνει εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ καλλιτέχου ἐπιζητουμένην ἔκφρασιν». Τὸ εἰδωλίον ἐξελθὸν τοῦ τυπωτηρίου δύναται νὰ ἐπιδιορθωθῇ, νὰ ἀναψηλαφηθῇ, νὰ τροποποιηθῇ καὶ δοθῇ εἰς αὐτὸ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος χαρακτήρ ἀρέσκων εἰς τὸν κοροπλάστην. Εἶνε ἀνάγκη νὰ σκεπασθῇ ἡ κεφαλὴ ἀπλίτου τινός· θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸν προχειρότερον πῖλον, ἔστω οὗτος καὶ ὁ πτεροφόρος πῖλος τοῦ Ἑρμού. Ἄλλος, θέλων νὰ παραστήσῃ σκηναὴν ἐν ἀρτοποιεῖῳ, ζητεῖ νὰ τοποθετήσῃ περὶ τοῦ κλιβάνου καὶ τοῦ ζυματηρίου διάφορα πρόσωπα. Ἡ χεῖρ του ἀπάντα εἰδωλία προωρισμένα διὰ παράστασιν θεοτήτων,

τὰ ἵποια φέρουσι κεκρυφάλους συμβολικοὺς ἐκ κοσμημάτων καὶ περιδέραιων, τὰ προσαρμύζει, καὶ ἰδου ἀρτοποιεῖον κατοκούμενον ὑπὸ θεαινῶν.

Ἡ τέχνη λοιπὸν τῶν κοροπλάστων ἀνεπτύχθη ἐν Ταναγρᾷ μὲ τὸν μᾶλλον ἀνεξάρτητον τύπον. Δυνάμεθα νὰ εἰκασθῶμεν κατὰ τοίαν ἐποχὴν ἤμασαν. Κατὰ τὸν κύριον Bayet, ὡς βέβαιον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι πᾶσα αὕτη ἡ πληθὺς τῶν εἰδωλίων εἶδε τὸ φῶς ἐντὸς σχετικῶς βραχείας χρονικοῦ διαστήματος, ὁ χρόνος δὲ οὗτος εἶνε ὁ τέταρτος πρὸ Χριστοῦ αἰὼν, ἡ ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς τέχνης τῶν κοροπλάστων συμπίπτει μετὰ τῆς ἀλλοκότου παραφθορᾶς τῆς παραδόσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς λαμπρᾶς ἀναπτύξεως τοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ τῶν ὀλιγον αὐστηρῶν ἠθῶν, τὸ θρησκευτικὸν αἰσθητὴ ἠβλύνθη, ἡ πίστις δὲν ἔχει πλέον οὔτε τὴν ἔντασιν, οὔτε τὴν ἀκριβείαν πᾶν παρωχημένων χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν κατεργάζοντο εἰμὴ τὰ χονδροειδῆ ἀγαλματιδία, τὰ ὁποῖα πᾶς ἀρχαιολόγος ἀναγκωρίζει ὡς θεότητας προστατίας τοῦ νεκροῦ. Ἀν βραδύτερον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνευρίσκονται εἰς τοὺς τάφους τινὰ πᾶν ἀρχαίων αὐτῶν ἀγαλματιδίων, οὐδῶλως πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα διὰ τοῦτο. Ἄπαξ πλασθέντες, οἱ ἄνευ χάριτος αὐτοὶ τύποι, ἠδύνατο παλλάκις νὰ ἀνατυπωθῶσι. Ἐν τούτοις δὲν εἶνε ἀβέβαιον ὅτι οὗτοι δὲν ἐζητούντο πλέον κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα. Ὅτι ζητεῖται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὅτι θέλγει εἶνε τὰ ἔργα τῶν Ταναγραίων, εἶνε ἡ κίνησις, εἶνε ἡ ζωὴ καθ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της. Τὰ ἀρχαῖα ἀγαλματιδία ἦσαν ἀκίνητα, ἀπαθῆ, ἐνῶ τὰ ἀγαλματιδία τοῦ τέταρτου αἰῶνος, ὑπὸ τὴν δεξιάν χεῖρα τοῦ κατασκευαστοῦ, εἰσὶν ἐμψυχα, ζωηρα. Αἱ εἰκόνες ἐκεῖναι τῶν ζωντῶν, αἱ σκηναὶ ἐκεῖναι τῆς ζωῆς εἰσὶ προωισμένα διὰ τὸν θανόντα. Θὰ ἔχη τοὺς εταίρους του, θὰ ἔχη σχεδὸν πρὸ ὀφθαλμῶν τινὰς ἐκ τῶν σκηνῶν, ὧν ὑπῆρξε μάρτυρ, ἐν τῇ λαμπρᾷ καὶ πλουσίᾳ Ταναγρα, ἐξ ἧς τὸσας ἡδέας ἀναμνησεῖς ἀπέφερεν.

Ἐκ τοιούτων εὐλαθῶν ἰδεῶν ὠρμῶντο οἱ καταθέτοντες τὰ ἀγαλματιδία ἐν τοῖς τάφοις, οὗτος ἦτο ὁ λόγος τῶν προσφορῶν».

Ἐν Βόλφ κατὰ Ἰούλιον.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΧΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΣ.

Ὑπάρχουσιν ἐν Λονδίῳ 568 ἀθηροδρομικαὶ σταθμαί, μόνον δὲ δι' ἑνὸς αὐτῶν, τοῦ Clapham Junction διέρχονται καθ' ἑκάστην 1374 ἀμαξοστοιχίαι. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τούτων δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ φορητοὶ ἀμαξοστοιχίαι.